

Gümnaasiumi eesti keele III kursus „Teksti keel ja stiil“

Õppeprotsessi kirjeldus

Sissejuhatus

Kursuse „Teksti keel ja stiil“ eesmärgiks on õppida tundma erinevate tekstide sisu, eesmärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili, osates väljenduda selgelt, eesmärgipäraselt ja üldkirjakeele normidele vastavalt. Kursuse kaudu taotletakse, et õpilane kasutab alustekste, tõlgendab neid, analüüsib keeleliselt ja stilistiliselt, refereerib, tsiteerib ja viitab. Kursuse jooksul koostab õpilane eri liiki tekste, pöörates tähelepanu ka õigekirjale.

Õppeprotsessi kirjeldus koosneb järgmistest osadest: õpitulemused, õppesisu, põhimõisted, meetodika, soovituselised õppetegevused, lõiming ja üldpädevuste kujundamine, isamaterjalid.

Kursus hõlmab 35 õppetundi. Selle jooksul käsitletakse järgnevaid teemasid: „Keele kasutusvaldkonnad“, „Stiil ja stilistika“, „Tekstide analüüs“, „Teadlik kirjutamine“, „Teadustekstid“. Tundide läbiviimiseks kasutab õpetaja lisaks õpikutele erinevaid allikaid (teadusartikleid, ajalehti-ajakirju, ilukirjandustekste jm), veebipõhiseid materjale, digivahendeid ja lähtub aktiivõppemeetoditest.

Hindamine

Hindamisel lähtutakse gümnaasiumi riikliku õppekava üldosa sättest ja kooli õppekavast.

Õpioskusi hinnatakse erinevate kirjalike tööde ning praktiliste tegevuste alusel nii sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Tähtsal kohal on kujundav hindamine, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega.

Kursuse raames hinnatakse korrektset kirjalikku keelekasutust, eri liiki tekstide mõistmist ja kriitilist analüüsi, tekstiloomet- ja argumenteerimisoskust, teabeallikate kasutamise oskust.

Õpitulemused:

- analüüsib tekstide sisu, eesmärke, kasutuskonteksti, ülesehitust, sõnavara ning stiili;
- koostab eri liiki tekste (arutus, esse, arvustus; teadustekstid jt);
- loob alustekstide põhjal uusi tekste, refereerib, tsiteerib ning kasutab viitamissüsteeme;
- argumenteerib, nõustub esitatud väidetega või lükkab neid ümber nii suuliselt kui ka kirjalikus tekstis;
- oskab toimetada oma teksti (sõnavalik, lausestus, sõnajärg, sidusus).

Õppesisu

- **Keele kasutusvaldkonnad.** Argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeel. Keel suhtlus- ja tunnetusvahendina. Viisakus ja sõbralik toon. Võimukus, vulgaarsus ja suhtlusvead. Tekstiliigid. Suulise ja kirjaliku suhtluse ning teksti erinevused. Võrgusuhtluse keelevelikud.
- **Stiil ja stilistika.** Ametlik stiil, publitsistlik stiil, ilukirjandusstiil ja teadusstiil. Kõrgstiil, madalstiil ja argistiil. Stiilivärving, stiiliviga (sõnavalik, lausestus, sõnajärg, sidusus). Sõnavara rikastamise võimalused. Keele kujundlikkus ja loov keelekasutus.
- **Tekstide analüüs.** Tekstiliigid (publitsistika, esse, arvustus, ilukirjandustekstid jt).

Tekstide analüüs (eesmärgid, kasutuskontekst, ülesehitus, keelendid, sõnavara, stiil).

- **Teadlik kirjutamine.** Kirjutamise eesmärk, adressaat, pealkiri, probleem, põhiidee. Teksti ainek, materjali kogumine ja süstematiseerimine. Teema, selle varasemad käsitlused ja tahud. Teksti ülesehitus (liigendus) ja sidusus. Lõik: väide, selgitus, tõestus, järeldus. Argumenteeriva teksti kirjutamine. Oma teksti toimetamine.
- **Teadustekstid.** Uurimiseesmärgi ja hüpoteesi sõnastamine. Materjali kirjeldamine ja usaldusvärsus. Uurimise struktuur. Allikate refereerimise ja tsiteerimise eesmärgid. Lause- ja lõiguviited; viitekirje. Võrdlemine, analüüsimine, üldistamine, järeldamine. Vormistamine. Arvustamine. Loomevargus ehk plagiaat.

Põhimõisted: argi-, ilukirjandus-, teadus-, tarbekeel, kirjakeel, võrgusuhtlus; stiil, ametlik, publitsistlik, ilukirjanduslik, teadusstiil, kõrg-, madal- ja argistiil, stiilivärving, stiiliviga; teema, probleem, põhiidee, lõik, pealkiri, essee, arvustus; uurimistöö, hüpotees, refereering, tsitaat, plagiaat, retsensioon

Metoodika

Õpetaja

- kasutab erinevaid õpikuid, digivahendeid ja veebipõhiseid materjale;
- valib välja analüüsitavaid tekstid jm;
- rakendab erinevaid aktiivõppe meetodeid (paaris- ja rühmatööd, rollimängud jm);
- suunab õpilasi otsima infot erinevatest allikatest (teadusartiklid, ajalehed-ajakirjad, ilukirjanduslikud tekstid; veeb, sotsiaalmeedia jm);
- koostab tööjuhendid.

Soovitused võimalikeks õppetegevusteks

Keele kasutusvaldkonnad

Õpilane

- eristab argi-, ilukirjandus-, teadus- ja tarbekeelt;
- tunneb erinevaid tekstiliike;
- oskab kirjeldada ennast suulise ja kirjaliku suhtlejana;
- oskab kasutada keelt vastavalt suhtlusolukorrale ja suhtluseesmärgile;
- teab võrgusuhtluse erijooni;
- teab ja kasutab kirjakeele norme, toetudes õigekeelsusallikatele.

Stiil ja stilistika

Õpilane

- võrdleb ametlikus, publitsistlikus, ilukirjandus- ja teadusstiilis kirjutatud tekste;
- sõnastab teksti otstarbe, analüüsib sõnavara, lausestust, kujundlikkust, määratleb konteksti;
- eristab kõrg-, madal- ja argistiili;
- tunneb stiili-, sõnastus- ja lausestusvigu;
- leiab ja eritleb tekstides stiilivigu, tunneb ÕSi stiilmärgendite tähendust;
- oskab kasutada erinevaid veebiallikaid (ÕS, eesti keele seletav sõnaraamat, võõrsõnade leksikon, sünonüümisõnastik, fraseoloogiasõnaraamat jt);
- kirjutab erinevas stiilis lühitekste;

- teeb erinevaid sõnastusharjutusi ja kirjutab loovtöid;
- analüüsib tekste paaris- ja rühmatöös.

Tekstide analüüs

Õpilane

- võrdleb ilukirjanduslikke ja/või päevakajalise meedia tekste;
- oskab määratleda teksti liigi;
- analüüsib teksti eesmärki, ülesehitust, keelendeid, sõnavara, stiili.

Teadlik kirjutamine

Õpilane

- oskab kirjutada argumenteerivat teksti;
- sõnastab probleemi ja pealkirjastab teksti;
- kogub ja süstematiseerib materjali (nt teema-, mõistekaart, kava jne);
- leiab teemakohast materjali erinevatest allikatest (internet, meedia, ilukirjandus jne);
- liigendab teksti (sissejuhatus, teema arendus, kokkuvõtte);
- oskab kirjutada terviklikku lõiku;
- toimetab tekste individuaalselt ja paaristööna.

Teadustekstid

Õpilane

- eristab referaati ja uurimust;
- tunneb teaduslikkuse kriteeriume, andmekogumis- ja analüüsimeetodeid;
- sõnastab uurimuse eesmärgi ja hüpoteesi;
- teab uurimuse struktuuri nõudeid;
- oskab allikaid refereerida ja tsiteerida;
- järgib viitamise ja vormistamise põhimõtteid;
- retsenseerib teadusartiklit;
- toimetab keeleliselt kaaslaste retsensiooni;
- teab, mis on autoriõigus ja plagiaat.

Lõiming ja üldpädevuste kujundamine

- **Ainetevaheline lõiming:** kirjandus, võõrkeeled, sotsiaal- ja reaalsed, loodusteadused, arvutiõpetus. Arutluste, analüüside ja erinevate tekstide võrdlemise kaudu leitakse seoseid erinevate ainevaldkondade vahel, arendatakse analüüsi- ja sünteesioskust, luuakse uusi argumenteeritud tekste. Arendatakse pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Laiendatakse sõnavara, õpitakse tekste mõistma ja looma, kasutades erinevaid stiilivõtteid. Digivahendite abil otsitakse infot ja täiendatakse keelelisi oskusi.
- **Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Keelt õpetades kujundatakse kõlblisi väärtusi, sotsiaalseid hoiakuid ning tõekspidamisi, suhtumist oma ja teiste rahvaste kultuuripärandisse.
- **Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Keeletundide paaris- ning rühmatöös kujundatakse koostööoskust, avaldatakse oma arvamust, otsitakse ühiseid seisukohti. Praktiliste ülesannete kaudu kujundatakse nii suulist kui ka kirjalikku suhtlusoskust, kaasa arvatud internetikeskkonnas.
- **Enesemääratluspädevus.** Arutluste kaudu kujundatakse õpilase minapilti ja avardatakse silmaringi. Praktiliste ülesannete kaudu toetatakse õpilase isikupära kujunemist.
- **Õpipädevus.** Arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, erinevat liiki tekstide mõistmist ja

koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist. Õpitakse eristama fakti ja arvamust, hankima infot erinevatest allikatest ja seda kriitiliselt kasutama.

- **Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus.** Teabetekstide põhjal arendatakse oskust lugeda teabegraafikat vms, õpitakse leitud infot analüüsima ning seoseid looma. Eristatakse teaduslikku teavet publitsistlikust. Tekstide loomisel ja redigeerimisel kasutatakse tehnoloogilisi abivahendeid.

Lisamaterjalid

- K. Kern jt „Korras keel, sobiv stiil, selge sõnum“. Maurus 2014.
- E. Kraut jt „Eesti õigekeel“. Koolibri 1998.
- M. Hage „Tekstiõpetus“. Koolibri 2000.
- M. Ehala „Kirjutamise kunst“. Künnimees 2000.
- Eesti Keele Instituut <http://portaal.eki.ee/keelekogud.html>
- T. Hennoste „Grammatika ja stiil“ <http://oppekava.innove.ee/grammatika-ja-stiil/>
- T. Hennoste „Eesti netikeele olulisemaid jooni“ <http://oppekava.innove.ee/eesti-netikeele-olulisi-jooni-praktiline-analuus/>
- Innove õppekavad. S. Nootre Internetilinke (põhikooli eesti keel) <http://oppekava.innove.ee/internetilinke/>
- K. Nõmmik, Ü. Salumäe „Soovitusi hindamiseks gümnaasiumi eesti keele tundides“ <http://oppekava.innove.ee/soovitusi-hindamiseks-gumnaasiumi-eesti-keele-tundides/>
- ETV2 saade „Plekktrumm. Tiit Hennoste: kirjandus on kaotanud oma jõu“ <http://kultuur.err.ee/v/kirjandus/1f073432-8bf3-4afc-b43b-ee4b3bd64ab6/tiit-hennoste-kirjandus-on-kaotanud-oma-jou>
- S. Maanso „Seostest sõltub mõte“. Argo 2002.
- R. Queneau „Stiiliharjutused“. Varrak 2007 või Vikerkaar, august 2007.